

NA PAMIATKU MÁRIE OKÁLOVEJ

ING. IVANA POLÁKOVÁ, PHD.

ivanapolakovatarcal@gmail.com
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk

The article is dedicated to the memory of the bibliographer and translator Mgr. Mária Okálová who passed away in 2024 after a serious illness. Mária Okálová worked in the Slovak National Library for many years, first as an editor of the Slovak National Bibliography (SNB) with a focus on books, then as a senior editor of Special Bibliography with a focus on literature and literary criticism, a senior editor of the SNB with a focus on books and foreign works related to Slovakia and Slovaks and later she worked in the field of name authorities. Besides keeping up to date the methodology for processing authorities in MARC 21 and UNIMARC formats, she translated standards and methodologies such as ISBD (ER), ISBD (CR), AACR2 and IFLA. She wrote several articles on book studies and was a regular participant in methodological seminars.

Keywords: personalities, Mária Okálová, librarianship, bibliography, name authorities, translation, Slovak National Library

Dňa 8. júna 2024 sa bývalí kolegovia Národného bibliografického ústavu (NBÚ) v Martine a spolupracovníci Slovenskej národnej knižnice (SNK) prišli rozlúčiť s bibliografkou a prekladateľkou **Mgr. Máriou Okálovou** do Domu smútku v Martine. Zhromaždili sa, aby si na tichom mieste v pamäti vybavili všetko milé a vzácné, čo ich s drahou spájalo. Stavali sme pomyselný most medzi prítomnosťou a minulosťou, vybavili sa nám nezabudnuteľné chvíle strávené v jej prítomnosti.

Mária Okálová sa narodila 19. septembra 1950 v Bratislave otcovi Jurajovi (1912 – 1994) a matke Helene (1919 – 1987). Krátko po jej narodení sa presťahovali do Martina, kde začala v roku 1956 navštevovať Základnú deväťročnú školu v Martine, ktorú ukončila v roku 1965. V rokoch 1965 – 1968 študovala na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Martine, v rokoch 1968 – 1973 absolvovala vysokoškolské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (FF UK) v Bratislave odbor angličtina – slovenský jazyk. V rokoch 1973 – 1978 vyučovala na Gymnáziu v Čadci anglický a slovenský jazyk. V roku 1977 sa zamestnala v Matici slovenskej (MS) v Martine, neskôr SNK, ako redaktorka Slovenskej národnej bibliografie (SNB) – Knihy, následne ako zodpovedná redaktorka Špeciálnej bibliografie (krásna literatúra a literárna veda) a zodpovedná redaktorka SNB – Knihy a Zahraničné slovaciká (do roku 1997).

V rokoch 1977 – 2024 bola členkou Spolku slovenských knihovníkov a knižníc (SSKK).

V rokoch 1986 – 1988 pokračovala postgraduálnym štúdiom na Katedre knihovedy a vedeckých informácií FF UK v Bratislave. V roku 1992 sa zúčastnila stáže v Kongresovej knižnici z dôvodu prípravy na zavedenie anglo-amerických katalogizačných pravidiel (AACR2) a bibliografických formátov (MARC21). Neskôr bola preradená na oddelenie autorít, kde bola od roku 1997 ako vedúca útvaru súborných autorít zodpovedná za tvorbu a metodiku menných autorít (Poláková 2012).

V rámci uvedenej pracovnej pozície zabezpečovala metodickú a školiacu prácu na celoslovenskej úrovni pri zavádzaní pravidiel AACR2, bibliografických a autoritatívnych formátov UNIMARC (Univerzálny výmenný formát) a MARC 21 do katalogizačnej praxe. Neustále sledovala aj medzinárodné dianie v danej oblasti, na základe čoho priebežne rozširovala, dopĺňala a udržiavala:

- metodiku spracovania autorít vo formátoch MARC 21 a UNIMARC (v súlade so štandardmi ISBD a AACR2),

EMÁRIA OKÁLOVÁ NA METODICKOM SEMINÁRI
DNI REGIONÁLNEJ BIBLIOGRAFIE V SNK, 16. 5. 2007

- kódovníky a národné polia vo formátoch MARC 21 a UNIMARC (*Metodika pre Národnú bibliografiu* [bez dátumu]).

V roku 1995 bola spoluautorkou *Metodiky popisu článkov vo formáte UNIMARC v knižnično-informačnom systéme Aleph: príručka používateľa: Verzia V 1.1* (Janšová, Kucianová, Majerová, Matejčíková a Okálová 1995).

Po osamostatnení SNK od MS (2000) začala pracovať na oddelení dopĺňovania a spracovania v oblasti menných autorít.

V roku 2002 vyšiel preklad **ISBD (ER)**, medzinárodný štandardný bibliografický popis pre elektronické zdroje (*ISBD (ER) 2002*), o rok neskôr aj preklad **ISBD (CR)**, medzinárodný štandardný bibliografický popis pre seriály a iné zdroje na pokračovanie (*ISBD (CR) 2003*). Takzvanou „čerešničkou na torte“ bol preklad niektorých kapitol *Anglicko-amerických katalogizačných pravidiel (AACR2)* (Majerová, Jančošková, Okálová a Voštiarová 2003).

Môžeme konštatovať, že vytvorené metodiky sú výsledkom tvorivej a výskumnej činnosti autorky, za ktorou sa skrýva množstvo mravčej, často úmornej

redakčnej práce. Bez nadšenia Majky Okálovej by tieto publikácie nemali požadovanú odbornú úroveň.

Mária Okálová pozorne sledovala úspechy knižničnej vedy v zahraničí, pričom vedela rozpoznať skutočné hodnoty a vycítiť nové a správne smery. V roku 2005 sa podieľala na preklade metodiky *Medzinárodnej federácie knižničných združení a inštitúcií* (IFLA) a zúčastnila sa *Medzinárodnej konferencie veterinárnych a biomedicínskych vied* (ICVBS) v Kodani.

Učiteľský talent ju priviedol aj do prednáškových miestností. Svoje vedomosti s radosťou odovzdávala knihovníkom a knihovníčkam z celého Slovenska. Svojich študentov dokázala nadchnúť k práci a podeliť sa o poklady poznania svojho odboru. Poslucháči boli jej láskou – prácu s nimi mala veľmi rada, bola pre ňu stvorená. Novonadobudnuté poznatky v oblasti autorít pravidelne prezentovala na metodických seminároch *Dni regionálnej bibliografie*, *Bratislavské bibliografické dni* a *Dni vedeckých knižníc*. Dlhé roky sme sa stretávali okrem uvedených metodických seminárov aj na *Slovenských bibliografických konferenciách* organizovaných v priestoroch SNK a na iných miestach našej republiky. Nikdy nezabudneme na energické a vášnivé vystúpenie Majky na jubilejnej *10. Slovenskej bibliografickej konferencii*, realizovanej v dňoch 23. – 25. októbra 2001, kde predniesla svoj príspevok *Súbory menných autorít – budovanie a perspektívy*.

Mária Okálová bola autorkou mnohých článkov a štúdií v odbornej knihovníckej tlači (*Čitateľ*, *Knižnica a informácie*, *Knižnica*, *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, *Kultúra slova*, bibliografické zborníky a i.) a v mesačníku *Čitateľ*, taktiež prispievala do rubriky *Poznáme ich?*, v ktorej približovala nemeckých a amerických bibliografov a *Tradície knižničných zbierok na Slovenku* (napr. článok venovaný knižnici manželov Hečkovcov).

V časopise *Knižnica* jej vyšli nasledovné štúdie a odborné články (radené chronologicky):

- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2001. Budovanie súboru menných personálnych autorít v Slovenskej národnej knižnici. *Knižnica*. roč. 2, č. 2, s. 70 – 72.
- ▶ MATEJČÍKOVÁ, Viera a Mária OKÁLOVÁ. 2001. Cirkevné inštitúcie a náboženské osobnosti ako menné autority. *Knižnica*. roč. 2, č. 5, s. 229 – 234.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2001. Druhé vydanie formátu UNIMARC/AUTHORITY – zmeny a doplnky. *Knižnica*. roč. 2, č. 6, s. 296 – 300.
- ▶ HOPKINSON, Alan. 2001. Prepojené knižničné a informačné služby na univerzite 21. storočia. Mária OKÁLOVÁ (preklad). *Knižnica*. roč. 2, č. 9, s. 486 – 491.
- ▶ Nový dánsky zákon o službách verejných knižníc. Mária OKÁLOVÁ (preklad). *Knižnica*. roč. 2, č. 11 – 12, s. 608 – 610.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2002. Problematika zložených mien pri tvorbe menných autorít. *Knižnica*. roč. 3, č. 3, s. 119 – 123.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2002. Štruktúra a radenie mien cudzieho pôvodu s prefixom. *Knižnica*. roč. 3, č. 4, s. 168 – 171.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2002. Na odborných potulkách webom. *Knižnica*. roč. 3, č. 7 – 8, s. 337 – 340.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2002. Zoznámte sa: International horizons – brána do sveta. *Knižnica*. roč. 3, č. 7 – 8, s. 340 – 342.
- ▶ MATEJČÍKOVÁ, Viera a Mária OKÁLOVÁ. 2002. Sprístupnená databáza autorít Kongresovej knižnice online. *Knižnica*. roč. 3, č. 10, s. 455 – 462.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2002. Historické mená ako menné autority. *Knižnica*. roč. 3, č. 11 – 12, s. 548 – 552.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2003. Geografické názvy v systéme autorít, resp. predmetových hesiel. *Knižnica*. roč. 4, č. 4, s. 191 – 196.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2004. Spoločné súradnice našej práce: encyklopedické dielo o zástoji slovenských žien v spoločnosti. *Knižnica*. roč. 5, č. 7, s. 349 – 351.
- ▶ LAVRENOVÁ, O. A. 2005. Čo nového v oblasti autorít (IFLA 2005, Oslo): Národný súbor autorít ruských geografických názvom. Spracovala Mária OKÁLOVÁ. *Knižnica*. roč. 6, č. 9, s. 3 – 4.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2005. Prístupnejšie viacjazyčné katalógy. *Knižnica*. roč. 6, č. 12, s. 41 – 45.
- ▶ SIEMASKIEWICZ, W. 2007. Materiálne svedectvo – dve výstavy reprezentujúce slovenské a baltské zbierky newyorskej verejnej knižnice. Mária OKÁLOVÁ (preklad). *Knižnica*. roč. 8, č. 4, s. 35 – 36.
- ▶ SIEMASKIEWICZ, W. 2007. Slovánske, východoeurópske, baltské a euroázijské pramene v Slovenskom a baltskom oddelení Newyorskej verejnej knižnice. Mária OKÁLOVÁ (preklad). *Knižnica*. roč. 8, č. 4, s. 36 – 37.
- ▶ PARENT, Ingrid. 2007. Výzvy pre národné bibliografie v digitálnom veku z pohľadu IFLA. Spracovala Mária OKÁLOVÁ. *Knižnica*. roč. 8, č. 10, s. 30 – 33.
- ▶ ŽURMER, Maja. 2007. Smernice pre národné bibliografie v digitálnom veku. Spracovala a preložila Mária OKÁLOVÁ. *Knižnica*. roč. 8, č. 11 – 12, s. 43 – 44.
- ▶ OKÁLOVÁ, Mária. 2008. Harmonizácia štandar-

dov pre pamäťové inštitúcie: krok k lepšej spolupráci. *Knižnica*. roč. 9, č. 9, s. 11 – 14.

- OKÁLOVÁ, Mária a Viera MATEJČÍKOVÁ. 2008. Historické rodinné tlačiarne na Slovensku z pohľadu menných autorít (prístupových výrazov). *Knižnica*. roč. 9, č. 9, s. 15 – 20.
- KODRIČ-DAČIČ, Eva. 2010. Knižničný systém v Slovinsku: minulosť a prítomnosť. Mária OKÁLOVÁ (preklad). *Knižnica*. roč. 11, č. 8, s. 13 – 16.
- OKÁLOVÁ, Mária. 2011. Arabské mená v knižnom katalógu. *Knižnica*. roč. 12, č. 6, s. 37 – 40.

Mária Okálová prekladala z angličtiny a do angličtiny v oblasti knihovníctva a kultúrnej histórie. Okrem toho spolupracovala:

- s redakciou časopisu *Knižnice a informácie* (1996 – 2002),
- na príprave zborníkov *Heraldika na Slovensku* (Šišmiš 1997) a *Erbové listiny* (Šišmiš 2006),
- s redakciou časopisu *Knižnica* (2000 – 2011),
- s kolegami zo SNK pri príprave zborníka *Hudobný archív* (2000 a 2006),
- s redakciou *Historického zborníka* historického odboru MS (2001 – 2007; 2011),
- s Augustínom Maťovčíkom pri preklade publikácií *Slovak biographical dictionary* (Maťovčík 2002)

a *Orava – treasures of history and culture* (Maťovčík 2013),

- so Zorou Mintalovou Zubercovou pri preklade publikácie *Red Cross in Slovakia 1939 – 1947* (Mintalová 2005),
- s Petrom Urbanom pri preklade publikácie *Zlatá kniha hontu* (Urban [bez dátumu]),
- taktiež prekladala obsahy v zborníku o problémoch a dejinách knižnej kultúry – *Kniha*,
- v rokoch 2003 – 2011 pomáhala pri príprave periodika *Genealogicko-heraldický hlas*, vydávaného Slovenskou genealogicko-heraldickou spoločnosťou v Martine, sídliacou v priestoroch SNK a ďalšie.

Jej meno môžeme nájsť aj v tiráži publikácií *Veľký atlas liečivých rastlín* (Ody 1998), *Martin a okolie* (Kozák 1999) a *Turieč – a colourful heart of Slovakia* (Muntág 2008). Je potrebné uviesť, že s Vydavateľstvom Matice slovenskej v Martine spolupracovala pri príprave desiatok publikácií dlhé roky – žiaľ, nepodarilo sa nám zistiť bližšie podrobnosti. Posledným titulom, ktorý prekladala v roku 2022, je monografia *Dráma medzinárodnej sochy Martina Kukučina* (Rapošová 2022) v spolupráci s Máriou Rapošovou, dlhoročnou pracovníčkou SNK. Taktiež prekladala viaceré filmy pre dabingovú spoločnosť, ktoré dabovali známi martinskí herci.

MÁRIA OKÁLOVÁ (PRVÁ ZLAVA), VIERA MATEJČÍKOVÁ A ANNA KUCIANOVÁ, 2006

Podľa organizačnej štruktúry, platnej od 1. 2. 2011, bola zaradená do sekcie fondov na oddelení katalogizácie, kde pôsobila do septembra 2011, keď sa rozhodla odísť do dôchodku. Zaslúžené chvíle voľna si užívala najmä v prítomnosti sestry Magdalény a synovca Jurka na Stráňach pod Martin-skými hoľami.

Na Máriu Okálovú ako na svoju dlhoročnú spolupracovníčku zo Slovenskej národnej knižnice si zaspomínala aj **Anna Kucianová**.

„V 90. rokoch sa začali rozširovať jednotlivé možnosti sprístupňovania SNB. Popri klasickej papierovej podobe to boli diskety, ale začalo sa pracovať na rozšírení o ďalšiu modernú podobu – elektronickú formu na CD-ROM. Začalo sa pracovať so sériou A. Knihy, ktorej garantom bola Mgr. Mária Okálová a postupne sa záber rozširoval na ďalšie rady a série SNB. V spracovaní sa prešlo na formát UNIMARC, ktorý bol potrebný pre možnosť domácej a medzinárodnej spolupráce, ako aj pre možnosti výmeny bibliografických záznamov. Začala sa spolupráca s producentom kompaktných diskov – firmou Albertina icome Beroun. V r. 1997 sa dostal používateľom do rúk prvý CD-ROM SNB. Ku knihám sa pridali špeciálne druhy dokumentov a potom aj obrovská databáza článkov a ďalšie typy slovacikálnych dokumentov a slovacikálnych autorít. Postupne sa zakomponovali do spracovania všetky typy medzinárodných štandardov, ktoré umožňovali medzinárodné využívanie celej obrovskej bázy dát SNB. Keďže sa postupne zapracovávali nové štandardy, a aj dopĺňali ďalšie typy dokumentov, bolo potrebné spolupracovať a ladiť jednotlivé výstupy SNB. Spolu s kolegynami z NBÚ SNK Mgr. Máriou Okálovou a Ing. Vierou Matejčíkovou sme začali cestovať do Berouna na spracovávanie jednotlivých úprav a ich doladovanie. Vtedy sa začala úzka spolupráca s firmou Albertina icome, ktorá trvala niekoľko rokov, kým sa vyvíjal a rozširoval CD-ROM SNB. Vytvorili sa priateľské a kolegiálne vzťahy medzi SNK a Albertinou icome, predovšetkým jej dvomi pracovníkmi – Ing. Stanislavom Psohlavcom a Ing. Františkom Šibravom. Práve títo dvaja kolegovia mali veľký podiel na ideovej a technickej tvorbe jednotlivých CD-ROM-ov, či už to bola SNB, Medzinárodné desaťinné triedenie (MDT), ale aj ďalšie CD-ROM-y. Počas jednotlivých pobytov a ladení údajov sa veľa dis-

kutovalo aj o inej problematike a úzko sa rozvíjali priateľské vzťahy medzi kolegynami a kolegami, a to potom vyústilo aj do mnohých nových nápadov a riešení. Veľakrát sa stalo, že nám a kolegom problémy nedali spať, ale na druhý deň prišli nové návrhy riešení, ktoré sa odskúšali a doladili. Boli to vždy podnetné diskusie, ktoré pomáhali ďalšiemu vývoju a rozvoju spolupráce, čo sa odzrkadlilo na kvalite jednotlivých CD-ROM-ov a ich využívaní používateľmi. Veľakrát sme sa stretávali aj na podujatiach, ktoré sme organizovali kvôli prezentácii a na propagáciu jednotlivých vydaní CD-ROM, ale aj kvôli metodickým aktivitám, ktoré patrili ku základným úlohám NBÚ SNK. Často na nich participovali aj naši kolegovia z Berouna, či už to bola Slovenská bibliografická konferencia, INFOS alebo ďalšie významné odborné knihovnícke podujatia, na ktorých sme spoločne prezentovali výsledky vývoja bibliografických štandardov, bibliografií a CD-ROM-ov a ku hlavným prezentátorom hlavne bibliografických menných autorít patrila naša kolegynia Mgr. Mária Okálová.“⁴¹

Bola to vzácna žena plná životnej energie a optimizmu, veľmi skromných požiadaviek na seba samu, ochotná tvrdo a neúnavne pracovať pre svoje poznanie. Majku som poznala ako človeka veľmi dynamického, cieľavedomého, pracovitého, pozitívne naladeného...

Nuž, stretnutí s ňou nebolo príliš veľa. Napriek tomu ich bolo dostatok na to, aby sa prejavilo jej prenikavé myslenie a vzťah k tomu, čo je zmysluplné a hodnotné, čo je dobré a správne, čo hlbšie utvára ľudskú existenciu a zohráva rozhodujúcu úlohu pre krásny a fascinujúci život.

Zostala si verne v priateľských spomienkach! Človek odchádza – spomienky zostávajú. Ďakujem za ne. Osobne som si ju vážila najmä pre jej pevnosť v postojoch a zásadovosť v principiálnych otázkach.

S úctou listujeme v dosiahnutých výstupoch za dlhé desaťročia, ktoré Majka zasvätila bibliografii. Sviečka života zhasla, kniha života sa zavrela a spomienky ostali. Životná púť Márie Okálovej sa uzavrela. Bola síce pokojná, ale tvorivá, radostná a jedinečná. Odpočíva v pokoji, po ťažkej chorobe na Národnom cintoríne v Martine v spoločnom hrobe s rodičmi.

Češť pamiatke vzácného človeka!

POZNÁMKY

¹ Prepis zvukového záznamu zo dňa 14. 11. 2024.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- MAJEROVÁ, Jarmila; Andrea JANČOŠKOVÁ; Mária OKÁLOVÁ a Jana VOŠTIAROVÁ. 2003. *Anglicko-americké katalogizačné pravidlá*. Martin: Slovenská národná knižnica.
- ISBD (CR): *medzinárodný štandardný bibliografický popis pre seriály a iné zdroje na pokračovanie*. 2003. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Martin: Slovenská národná knižnica.
- ISBD (ER): *medzinárodný štandardný bibliografický popis pre elektronické zdroje*. 2002. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Martin: Slovenská národná knižnica.
- JANŠOVÁ, Eleonóra; Anna KUCIANOVÁ; Jarmila MAJEROVÁ; Viera MATEJČÍKOVÁ a Mária OKÁLOVÁ. 1995. *Metodika popisu článkov vo formáte UNIMARC v systéme Aleph: príručka používateľa: Verzia V1.1*. Martin: Matica slovenská.
- KOZÁK, Jaroslav. 1999. *Martin a okolie*. Mária OKÁLOVÁ (preklad do anglického jazyka). Martin: Kozák-Press.
- MAŤOVČÍK, Augustín. 2013. *Orava: treasures of history and culture*. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Námestovo: Informačné centrum.
- MAŤOVČÍK, Augustín. 2002. *Slovak biographical dictionary*. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Martin: Matica slovenská.
- Metodika pre Národnú bibliografiu*. [bez dátumu]. Slovenská národná knižnica. Online. Dostupné na: <https://snk.sk/sk/informacie-pre/kniznice-a-knihovnikov/metodika-pre-narodnu-bibliografiu.html>. [zobrazené 2024-12-05].
- MINTALOVÁ, Zora. 2005. *Red Cross in Slovakia 1939 – 1947: (published on the occasion of the 85th Anniversary of Red Cross in Bratislava)*. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej.
- MUNTÁG, Stanislav. 2008. *Turiec: a colourful heart of Slovakia*. Mária OKÁLOVÁ (preklad do anglického jazyka). Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej.
- ODY, Penelope. 1998. *Veľký atlas liečivých rastlín: obrazový sprievodca liečivými rastlinami a liečivami, ktoré sa z nich pripravujú*. Mária OKÁLOVÁ (preklad z anglického jazyka). Martin: Osveta.
- POLÁKOVÁ, Ivana. 2012. *Malý slovník bibliografov Slovenska: 1. časť: 1991 – 2011*. Martin: Slovenská národná knižnica.
- RAPOŠOVÁ, Mária. 2022. *Dráma medzinárodnej sochy Martina Kukučina*. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Martin: Slovenská národná knižnica.
- ŠIŠMIŠ, Milan (zost.). 2006. *Erbové listiny: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, ktorá sa uskutočnila v dňoch 19. – 20. októbra 2005*. Mária OKÁLOVÁ (preklad resumé). Martin: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť.
- ŠIŠMIŠ, Milan (zost.). 1997. *Heraldika na Slovensku: zborník príspevkov z rovnomeného sympózia konaného v dňoch 5. – 7. septembra 1996 v Trenčíne*. Mária OKÁLOVÁ (preklad resumé). Bratislava: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici Slovenskej.
- URBAN, Peter. [bez dátumu]. *Zlatá kniha Hontu*. Mária OKÁLOVÁ (preklad). Martin: Matica slovenská.